

הבונים החופשיים: בונים עיר חופשית

יובל כספי וילך-שירה גביש, 2007/10/03

[הכתבה הופיע](#)
[בגירסה מקוצרת](#)
[מאוד בעיתון](#)
["הארץ"](#)

הקדמה מאת אלי אשד

האם הוקמה
העיר תל אביב
בידי אנשי
הארגון החצי
חשאי "הבונים
החופשיים"?
האם תוכננה
בדיונים חשאיים

בלשכותיהם ביפו וברושלים בראשית המאה? ממצאי מחקר שביצעו
האמן יובל כספי והבמאית לילך-שירה גביש ושלו סייעו כותב שורות
אלה רומזים בכיוון זה.

המחקר מראה שחלק מהמייסדים של תל אביב היו חברים בארגון
"הבונים החופשיים" כמו גם בארגונים חשאי אחרים כמו "בני
משה", "בני ברית" ו"א.ג.ה אחים הנאמנים" (או בשמם האחר "בני
ציון).

מחקר חלוצי זה על תולדות הבונים החופשיים בארץ ישראל ועל
תרומתם העצומה והבלתי ידועה ובלתי מוכרת עד כה לייסוד
ולהתפתחות העיר תל אביב הוא רק חלק ממחקר גדול שאותו
מנהלים מזה זמן רב אנוכי ושותפי ועמיתי יובל כספי וילך גביש –
שירה על תולדות הבונים החופשיים ואירגונים חשאי קשורים: בני
ברית, "והאחים הנאמנים" (בני ציון).

תודתנו נתונה למסדר הבונים החופשיים שאפשר לנו בנדיבות גישה בלתי מוגבלת לארכיונו ולראשונה ניתנה לחוקרים מחוץ למסדר האפשרות לעין בכמה ממסמכיו הסודיים ביותר. ממצאי מחקר זה הוצגו לראשונה בהרצאה משותפת של יובל כספי ושלי לפני לשכת המחקר של הבונים החופשיים בבית המסדר בתל אביב. מחקרים נוספים על תולדותיו והשפעותיו של המסדר בארץ יפורסמו בעתיד.

בונים עיר חופשית: על הבונים החופשיים בתל אביב.

מאת יובל כספי, לילך – שירה גביש

*מימים ימימה אמר שלמה המלך
בראותו הסתתים באבן קודחים
"נתחלק ביין ובלחם, בשום ומלח
תחת כס מלכות למשתה קרואים
כל אח לכרה יבוא, הוא ולא אחר,
כחברים בונים = לא פחות ולא יותר. ...*

*"שא נא איגרתי לחירם – אביו
אומן מופלא לכור מצרף ומיכרה
נקבלם בשמחה כאיש את אחיו
אם הוא והאחים יבואו למשתה
לובש שלמת בצרה או בגד פשתים חוגר
כחברים בונים – לא פחות, לא יותר.
(מתוך "ליל משתה" מאת רודיארד קיפלינג)*

ההיסטוריה התל אביבית יודעת לספר כי ימים ספורים לאחר חג השבועות תרס"ט, 1909, הניח ראובן סגל, סוחר וסיטונאי מצליח מיפו, את אבן הפינה לביתו ברחוב יהודה הלוי 25 (היום מגדל בנק דיסקונט). סגל היה הראשון שיצא אל החולות הרחוקים, והחל את בניית הבית הראשון בעיר הגנים המודרנית אחוזת בית - לימים העיר העברית הראשונה בעולם, תל אביב.

97 שנים חלפו מאז וממחקר חדש שאנו מציגים כאן עולה כי אותו סגל, בן ה- 29 באותם הימים, וכנראה הצעיר מבין 66 מייסדי תל אביב, היה אח במסדר "הבונים החופשיים", אותו מסדר חשאי שהיווה השראה לרבות מהאגודות החשאיות שתידלקו את הציונות בראשית דרכה.

לצורך המחקר יצרנו קשר עם מסדר הבונים החופשיים בתל אביב, שנאות לפתוח בפנינו את הספרייה והמוזיאון, והארכיון שלו. שם מצאנו ספרות פנימית של הבונים המצביעה על קשר ברור בין הבונים החופשיים להקמת העיר העברית הראשונה.

מה העניין?, אתם שואלים את עצמכם תוך כדי קריאת שורות אלו. התשובה נמצאת בזכות הראשונים, המאפיינת בונים חופשיים רבים לאורך ההיסטוריה האנושית. לא רק ג'ורג' וושינגטון, בנג'מין פרנקלין, 14 מחותמי חוקת ארה"ב, וינסטון צ'רצ'יל, מובילי המהפכה הצרפתית ואפילו זאב ז'בוטינסקי הרוויזיוניסט, היו בונים חופשיים, אלא גם אישים נוספים כמו הסופר מרק טווין, איש הרוח הצרפתי וולטר, הסופר הגרמני גתה, ניוטון, מוצארט, היידן, הודיני, ואפילו קרמר, השחקן מייקל ריצ'רדס מסיינפלד, וכעת מסתבר גם כי כמה מייסדיה של העיר תל אביב.

בית אלחנן ליטווינסקי בתל אביב. שופע סמלים של הבונים החופשיים.

שלושה חודשים קודם לטקס הנחת אבן הפינה של ביתו, קודש ראובן סגל כאח בלשכת הבונים החופשיים "ברקאי", שפעלה ביפו בביתו של יעקב אלחנן ליטווינסקי, אף הוא ממייסדי אחוזת בית, וממייסדי לשכת "ברקאי", אחת מהלשכות הראשונות בארץ של הבונים החופשיים, שנוסדה ביפו בשנת 1906.

טקס הנחת אבן פינה הוא טקס קדוש בעל משמעויות סמליות לבונים החופשיים (סודי הפועל במסגרת היררכית. החברים בו הנקראים "אחים", מקיימים טקסים פולחניים המוגדרים כ"עבודה", האמורה להוביל את הבונה החופשי בסולם דרגות מתלמיד בונה לחבר בונה ולרב בונה ולמעשה מבורות להארה. בית המקדש של שלמה הוא אחד מהסמלים המרכזיים במסדר ואולי המרכזי שבהם, כשדרך לימוד משמעותם של סמלים אלה, הבונה החופשי אמור להפוך מאבן גוויל, אבן חסרת צורה, לאבן מסותתת - אדם טוב יותר, במטרה שיחד עם אנשים מכל הדתות ייבנה בית מקדש חדש.

מסדרים חשאיים יהודיים ואחרים

מסדר הבונים החופשיים (Freemasons), ארגון נוסד ב-1717 בלונדון, שם אוחדו ארבע לשכות ללשכה הגדולה הראשונה. עד

לאותה תקופה היו חברים במסדר רק בנאים של ממש, שפעלו יחד כגילדה (איגוד מקצועי) עוד מימי הביניים. במסדר חברים גברים בלבד, מתכונת שנשתמרה ברבות מהלשכות עד ימינו. את הפולחן הם מבצעים כשהם עוטים על ידיהם כפפות, לובשים סינרים מעוטרים בסמלים ובמדליות והם משתמשים לעבודתם בכלים מסורתיים של בנייה - סרגל מד-זווית, מחוגה, אמת מידה, מקבת, מפסלת וכלים נוספים, המסמלים אמות מידה מוסריות.

ייחודם של הבונים החופשיים הוא שבמסדר חברים בני דתות שונות, הפועלים יחד כמועדון חברים וכארגון צדקה. במסגרת "העבודה" נערכים בהיכל טקסים בהם הספר הקדוש - התנ"ך, הברית החדשה, או הקוראן, מונח פתוח על הדוכן, ובמקרים בהם החברים בלשכה הם בני שלוש הדתות נעשה שימוש בשלושת הספרים גם יחד. הטקסים העתיקים ממחיזים את פילוסופיית הבנייה החופשית. חובה להיות בן חורין ומבוגר. אצל כלל הבונים החופשיים ברחבי העולם הסיסמאות נאמרות בעברית

לדברי משה שנון, בונה חופשי בשנות ה-40 המוקדמות לחייו, ואיש רב פעלים בתחומי מחשבים ואמנויות לחימה: **"כל דרגה היא למעשה סוג של הצגה בה מעמידים דילמה מוסרית, ודרך מוסר ההשכל שנחווה באופן חווייתי, מסבירים עוד חלק מתורת המוסר."**

יש גם חרבות בטקסים, שהוסיפו שמן למדורות תיאוריות הקונספירציה על הבונים ומקרים אפלים שנקשרו בשמו של המסדר, אך מרבית הכלים הם כלי בנייה. בין יסודות האמונה (ה"לנדמרקס") של המסדר הם - אמונה באל אחד, סודיות, סימבוליקה אף על פי שחוקי המסדר מאפשרים לכל גבר מכל דת שהיא המאמין בקיומו של האל להתקבל למסדר, בלשכות רבות ברחבי אירופה לא התקבלו יהודים לבונים החופשיים, והיו שהקימו אגודות חשאיות ליהודים בלבד.

בימי ראשית המפעל הציוני החברות בארגונים סודיים וכתות חשאיות הייתה נפוצה במיוחד. ארגונים רבים הוקמו, חלקם על ידי יהודים שפרשו מהבונים החופשיים והפעילו אגודות חשאיות במתכונת כמעט זהה, רעיונית וטקסטית, לזו של הבונים, אך נועדו ליהודים בלבד.

אגודת "בני ברית" היא מהידועות שבהן. אחת מלשכותיה הראשונות בארץ פעלה בביתו של שמעון רוקח, ממייסדי שכונת נווה צדק ואביו של ישראל רוקח, לימים ראש העיר תל אביב. אבשלום פרנק בן ה-86 מספר על חוויותיו כילד שגדל בשכונת נווה צדק: "כילדים ישבנו שעונים בגבנו על גדר מסילת הברזל של הרכבת שעברה לתחנה הראשית בנווה שלום. לא פעם ראינו גברים לבושים בתלבושות מהודרות עם ציפוי משי שחור ומשני צידי המכנס פסים של משי נוצץ, נכנסים לביתו של שמעון רוקח. כשהתבגרנו הבנו שמתחת לכיפה קיים אולם גדול שם התקיימו מפגשים של בני ברית, שרוקח היה נשיאה". לימים יהפוך פרנק עצמו לבונה חופשי, יעלה בסולם הדרגות עד לדרגה הגבוהה ביותר - דרגה 33 ויהיה לנשיא של לשכת "בצלאל".

במתכונת דומה לבונים החופשיים פעלה גם "בני משה", אגודה חשאית שנוסדה ב-1889 באודסה, בז' באדר, יום לידתו ופטירתו של משה רבנו, על ידי אחד העם, מראשי המנהיגים והסופרים העבריים. בין חבריה היה ד"ר יהודה לייב מטמון-כהן, מייסד גימנסיה הרצליה,

שהועתקה מיפו לפאתי אחוזת בית (בהצטלבות הרחובות אחד העם- והרצל). במבנה גימנסיה העברית הרצליה (נכס צאן ברזל להתחדשות היישוב בארץ ישראל, שנהרס בסוף שנות ה-50 ובמקומו נבנה מגדל כלבו שלום), ניתן לזהות בבירור מוטיבים של בית המקדש.

חזית הכניסה המונומנטלית של המבנה, שהייתה מעוטרת בשני עמודים מוכתרים בקרניים, עוצבה על ידי פרופ' בוריס שץ (שהיה כנראה חבר בארגון אחר שנקרא "המכבים הקדמונים") בהשראת תרשימי השחזור של חזית בית המקדש של שלמה והעמודים בועז ויכין.

ברסקי ושץ תכננו לבנות גם כיפה שתפנה לחזית, אזכור לכיפת הסלע, אך כנראה שזה כבר היה יותר מדי עבור המזמינים. יוסף-אליהו שלוש, (בנו של אהרון שלוש, ממייסדי נווה צדק), שהיה אף הוא בין מייסדי אחוזת בית, היה הקבלן אשר בנה את מבנה הגימנסיה, נוסף ל-32 הבתים שבנה באחוזת בית. בספרו "פרשת חיי" (שיצא לאחרונה בהוצאה מחודשת על ידי הוצאת בבל) מספר שלוש על תלאותיו בעבודה עם האדריכל ברסקי שהגימנסיה הייתה למעשה הבניין הראשון שבנה, ועל ההפסדים שנבעו מכך. מה גם שלדברי שלוש ועד אחוזת בית התנגד לעבודתם של פועלי בניין ערבים ודרש עבודה עברית.

הטמפלרים

מקדש שלמה

תפיסות משיחיות ותיווה גם השראה להקמת "בוני ההיכל" הידוע כאגוד

ת ה"טמפלרים" שנוסדה בגרמניה בשנת 1850, שבשנת 1868 הגיעו חבריה לארץ והקימו ערי גנים בדומה לעיר הגנים שתקום כמעט 50 שנה אחר כך - אחוזת בית. הטמפלרים המשיחיים ייסדו בארץ את המושבה ואלהאלה ביפו, סמוך למושבה האמריקאית שקדמה לה (היום שתיהן לצד דרך יפו), שרונה (בסמוך לרחוב קפלן), רפאים (המושבה הגרמנית בירושלים), המושבה הגרמנית בחיפה (שדרות בגוריון, מתחת לגן הבהאים) ובבית לחם הגלילית. בתי העם שלהם דמו אף הם לבית המקדש. בתרשימי העל של השכונות ניתן למצוא דמיון כמעט מוחלט לאחוזת בית, כשהבדל הוא בכך שאצל הטמפלרים הצורה המנחה היא צלב, בעוד באחוזת בית הצלב נחסם על ידי הגימנסיה.

בספרו של יוסף אליהו שלוש "פרשת חיי" הוא מספר כיצד חשב ללמוד

את רזי הבנייה בחול ים במפעל בויטמברג שבגרמניה, מקור מוצאם של הטמפלרים, שמאוחר יותר שלוש יהיה מתחרה מרכזי בבנייה שלהם בארץ. בסוף הוא למד את אותם סודות במצרים אצל בונה חופשי ממוצא יווני, אמנם לא בזכות קשריו עם אלכסנדר פיוני, נשיא לשכת הבונים החופשיים "ברקאי" ביפו, שהפנה אותו לשם, אלא לאחר שהתחפש לפועל, עד שלמד את המלאכה במחלקות השונות.

בתערוכה "[גלגוליה של אוטופיה](#)" באוצרותה של שרה טוראל במוזיאון ארץ ישראל בתל אביב, הוצגה הכת הגרמנית כקבוצה מוערצת על ידי אנשי העליות הראשונות, שמאוחר יותר חבריה הפכו ללאומנים גרמנים וחלקם אף לנאצים ועם קום המדינה גורשו מהארץ.

בתל אביב שכנו הטמפלרים בשכונה "שרונה" שהיא הקריה דהיום. בשכונה שמול שרונה שכונת מונטיפיורי שכן מרכז של מסדר חשאי יהודי אחר "[האחים הנאמנים](#)" (בני ציון) שניהל מעין מלחמה חשאית כנגד הטמפלרים, וביצע עליהם [תצפיות](#) בלתי פוסקות.

לשכות של הבונים החופשיים

בית תומס קוק, בית בעל אופי מסוני.

ת ומשונות. הלשכה הראשונה הוקמה לאחר מפגש של שני חוקרי ארץ ישראל, שהיו חברים בלשכות בונים חופשיים באנגליה ובארצות הברית. גנרל צ'רלס וורן שפעל במסגרת הקרן לחקר ארץ ישראל ושימש בחשאי כראש המודיעין האנגלי בארץ הגיע לנמל יפו ב-1867. יחד עם רוברט מוריס האמריקאי ששהה כאן באותה עת, החליטו להקים את לשכת "רקלאמישן" (Reclamation). באחד מלילות מאי 1868 קיימו השניים במערת צידקיהו מתחת לעיר העתיקה בירושלים (מחצבות שלמה) טקס מסוני בנוכחות הקונסול הפרוסי ומלחים וקצינים מאונייתו של וורן, שהיו אף הם חברים במסדר. לאור נרות חדרה חבורת הגברים למערה וכאשר מצאו חדרון קטן הסבו משטח קטן למזבח וקיימו את הטקס. הבונים החופשיים ראו בהתכנסות יחידה זו את שובה של הבנייה החופשית לארץ הקודש, לאחר שהפסיקה להתקיים מאז תקופת הצלבנים, כ-700 שנה קודם לכן. מאוחר יותר ועד לשנת 1947, קיימו הבונים החופשיים עשרות

שני
ם
רבו
ת
פעל
ו
כאן
לשכ
ות
מא
סוני
ת
תח
ת
חסוי
ות
שונ

טקסים במערה ובשנת 1969 חידשו את הטקסים בה לפרק זמן קצר, אך כעת הם אינם מגיעים אליה מטעמי ביטחון. וורן חזר לארץ בשנת 1889 וערך חפירות בהר הבית, בהן נמצאו סמלים של לשכה מאסונית קדומה. את הממצאים אספו חברים מלשכת "מוריה" שפעלה בחסות תורכית.

ב- 1873 הוקמה בירושלים לשכת "סולימאן אל מולוכי" (המלך שלמה) שפעלה זמן קצר כלשכה סדירה.

הלשכה שהוקמה אחריה היתה לשכת "שער היכל שלמה" שקודשה ביפו בשנת 1891 בחסות הלשכה הגדולה של מצרים. בונים חופשיים ומהנדסים שהגיעו מצרפת לסלילת מסילת הברזל יפו-ירושלים, ייסדו ביפו את הלשכה, מאחר שבתקופת שלמה המלך שימש הנמל להבאת עצים שהועברו לבניית בית המקדש מחירם מלך צור - סיפור אחווה מקראי העומד בבסיס האמונה המאסונית.

הלשכה, שנשיאה היה אלכסנדר פיוני, ערבי נוצרי מיפו, פעלה בביתו של יעקב אלחנן ליטווינסקי, לימים אחד מ-66 מקימי אחוזת בית. אליו הצטרפו יוסף פיינברג, ממיסדי ראשון לציון, ד"ר מנחם שטיין מהבילויים ורבים אחרים בני שלוש הדתות. הלשכה פעלה 13 שנה ובאפריל

1904
"נרדמה",
כלומר חדלה
מלפעול.

לשכתי
מאת נשיא
לשכת ברקאי
יצחק ילין

אמונים לך
נשבעתי,
ברקאי
אמונים לך
אשמור כל
ימיי,
תמיד ברגש
אבוא אל
ביתך
באהבה
לקבל עול
מלכותך.

יקר לי דגלך
המרומם.
הונף למען
זכויות האדם
אשאהו בכל
עת ובכל
תנאי,
כראוי לאיש
ברקאי
ולבנאי.

**רבים למעלה ושונים השערים
את ברקאי, בין המובחרים,
אחוה חופש שוויון-סיסמך
אמת צדק ושלוש תורתך.
ברקאי-שער נעול את לזרים
אך תקל תפוחין למוארים,
הפתחי, הפתחי לי ברקאי
אבוא בך אעשה לאיש-ברקאי
אואר באור הבנה לעמיתי
ואדלק בחום אהבה לזולתי.**

שנתיים לאחר מכן, בשנת 1906 המשיכה אותה לשכת "ברקאי", שפעלה בביתו של ליטווינסקי ביפו. הלשכה, אותה ייסד ליטווינסקי יחד עם 11 אחים, פעלה תחת חסותו של המזרח הגדול של צרפת. 'ברקאי' פירושו 'האיר השחר' ומקורו בעבודת יום הכיפורים בבית המקדש. בין המייסדים היו מנכבדי ערביי יפו, אלכסנדר פיוני, שהיה הנשיא הראשון, אמיל תמרי, המתרגם הראשי של מושל יפו ובין היהודים היו משה גולדברג, אף הוא מקימי אחוזת בית, בדומה לליטווינסקי וראובן סגל.

במשך השנים הצטרפו ללשכה יצחק ילון, בנו של דוד ילון, צדוק שלוש, בנו של יוסף אליהו שלוש ו-[דוד תדהר](#), הידוע כבלש העברי הראשון ועורך האנציקלופדיה לתולדות הישוב ובנויו, שערך את ספרי האחים של לשכת ברקאי של בונים חופשיים קדמונים ומקובלים תל אביב, בהם מופיעים שמות האחים, מקצועם תאריך לידתם ותאריך קידושם בלשכה.

כאשר עברו ליטווינסקי ובני ביתו להתגורר באחוזת בית עברה יחד עימם הלשכה לביתו שברחוב אחד העם 22, שנתפסה בעיני בני השכונה כמבצר. היום הבית היפיפה נטוש ועומד על סף קריסה, מחכה לכרישי הנדל"ן, לאחר שמסעדת בארכה שפעלה בו נסגרה.

משה שנון מתאר מצבים משעשעים בעת מפגשים עם חברי לשכות זרות בהם הוא נשאל אם המילים נהגות נכון. לדבריו, זו גם אחת הסיבות לכך שיש איסור בארצות מוסלמיות על קיום הפולחן. אם כי בתקופת טרום המדינה הלשכה הגדולה של מצרים הייתה נותנת החסות המרכזית ללשכות שפעלו בארץ.

ד"ר שמעון מויאל, ממשפחת רבנים ומנהיגים במרוקו שנולד ביפו ב-1866, למד בחדרים ובישיבות, לימודי אסלאם ומאוחר יותר רפואה באוניברסיטה הישועית בבירות, היה אף הוא חבר בבונים החופשיים. מויאל ייסד בשנת 1910 לשכת בונים חופשיים דוברת ערבית בשם "פלסטין", בחסות הלשכה הגדולה של מצרים והיה הנשיא המייסד. בלשכה היו חברים אחים ערבים ואחריו שימש כנשיא עבדאללה סמרי.

כעבור שלוש שנים ב-1913, עם התרבות מאמרי השטנה בעיתונות הערבית על הישוב היהודי, הקים מויאל יחד עם יוסף-אליהו שלוש, ויז עם כעשרה מילידי הארץ יודעי ערבית את האגודה החשאית "המגן". האגודה שמה לעצמה למטרה להסביר לעולם הערבי באמצעות העיתונות הערבית את האינטרסים של יהודי ארץ ישראל, שלדעתם היו משותפים גם לערבים ואף יביאו תועלת כלכלית ותרבותית

משותפת. האגודה החשאית הצליחה לקיים קשרים עם מנהיגים ערביים. מויאל, אשתו אסתר ממשפחת אזהרי הלבנונית, וחברי האגודה כתבו בעיתונות הערבית והוציאו לאור את העיתון "ס'אות אל עותומניה" – קול העותומנים, יומון שיצא ביפו בערבית. חברי 'המגן' קיימו קשרים ענפים עם נכבדי יפו וביניהם חפ"ז בק אלסעיד, שהיה חבר באגודה פוליטית כלל ערבית "אלמרכזייה" שניסתה לקבל שליטה עצמאית מקומית בארצות שונות מהממשל הטורקי. עם השנים הוחלף שמה של לשכת "פלסטין" ועם ייסוד הלשכה הלאומית הגדולה לארץ ישראל בשנת 1953, כבר לא הייתה קיימת.

גרמניה הנאצית אסרה על קיום של פעילות מאסונית, שהיתה ענפה טרם עליית הרייך השלישי. הבונים החופשיים, בדומה ליהודים ולאחרים, נרדפו על ידי המשטר והחברים שנחשפה חברותם בארגון החשאי, נשלחו למחנות ריכוז ומוות. כך שמרתק לגלות שבעת שלטונו של היטלר השתכנה "הלשכה הגדולה הסימבולית של גרמניה" בירושלים ורק לאחר תום המלחמה חזרה לארץ המוצא ומאז מתקיים קשר מיוחד בינה לבין הלשכה הגדולה בארץ.

מסקירה על עיתוני התקופה ניתן ללמוד כי גם לאחר קום המדינה ואף בימים של מלחמה יצאו נכבדים ערבים, חברים בבונים החופשיים, בקריאות להפסקת הלחימה ולהידברות. כותב הטלוויזיה והפרסומות, עדי פוקס, בן ה-32, פעיל מזה 9 שנים בבונים ולאחרונה משמש כנשיא לשכת "עלומים", מספר כי באמנה של החמאס מצוין שהארגון לוחם במדינת ישראל וגם בבונים החופשיים, שמושפעים מהדעה הרווחת לאורך ההיסטוריה בדבר קונספירציה יהודית - מאסונית. מנגד הוא מספר על יחסי קירבה מיוחדים שנרקמו עם לשכות ערביות בארץ, שנשמרו גם לאורך הלחימה בלבנון, דוגמת לשכת "נעמן" החיפאית – שתי הלשכות מקיימות עבודות משותפות ומלשכת "נצרת" מונה בישראל קמה "הלשכה הגדולה למדינת ישראל של בונים חופשיים קדמונים ומקובלים" בשנת 1953, ולעת עתה היא עדיין פועלת ברחוב ויצמן 5.

בארכיון סטיבן שפילברג ב"ם נמצא תיעוד נדיר בפילם של הטקס המאסוני שהתקיים בשנת 1953 להנחת אבן הפינה לבית הבונים החופשיים ברחוב ויצמן. בסרט נראה ראש העיר חיים לבנון, הרב הראשי לתל אביב-יפו אוטרמן ונכבדים נוספים. בטקס נראים חברי המסדר כשהם טומנים באדמה אבן אליה קשורה צינורית ובתוכה קלף, לאחר מכן כל אחד מהאחים עובר ומניח באמצעות כף בנאים מלט על האבן. עוד בטקס נראית זרעית זרע חיטה כסמל השובע והשפע, מריחת שמן כסמל לשלום ולאחדות, ופיזור מלח כאות להכנסת אורחים וידידות. חברי המסדר לבושים בבגדי הבונים, הכוללים חליפות ומעליהן סינרים עשויים עור כבש, אותם לבשו סתת האבן בימי הביניים. הסינרים עשירים בעיטורים של סמלי המסדר, על סינר הנשיא הגדול המכהן רקומה השמש – וכמו השמש הזורחת במזרח ומכריזה על בוא היום, גם הנשיא הגדול יושב במזרח ופותח את הלשכה לקראת העבודה.

בונים החופשיים היום.

תחת חסותה של הלשכה הגדולה בארץ פועלות כ-70 לשכות, דוברות עברית, ערבית, צרפתית, ספרדית, איטלקית, רומנית, רוסית, טורקית ואנגלית. על חוויות דומות מספר ויקטור סרזו, המזכיר הכללי של הלשכה הגדולה המכהן בתפקיד 8 שנים ופעיל בבונים ב-33 השנים

האחרונות. סרזו, אדם סימפטי בשנות ה-70 המוקדמות לחייו, בעל הבעה חמורת סבר ומבטא צרפתי שנשחק: "אנחנו מקבלים לשורותינו אנשים מכל הדתות, ללא הבדל דת, צבע ומעמד חברתי, בתנאי ששמו הטוב הולך לפנינו", ומוסיף, "גם בתקופות הכי קשות אנחנו קוראים אחד לשני 'אחי'. בלשכות ישנו כלל בל יעבור: אסור לדבר על פוליטיקה ודת, אחרת זה לא ייגמר בצלחות שיעופו מכל צד! זה לנדמרק בל יעבור!".

שגריר צעיר. פוקס מרחיב: "אני גאה לומר שעד היום אני לא יודע מה הדעות הפוליטיות של 45 אחיי ללשכה וזה גם לא מעניין אותי. אני יודע מה הדת שלהם, אבל גם זה לא רלוונטי לפעילות שלנו כקולקטיב וכאינדיבידואלים".

הלשכה מקיימת קשרים עם 155 לשכות גדולות בעולם, כך שחבר מצוייד בדרכון מאסוני ובמכתב מהמזכיר הגדול, יכול באמצעות הסימנים המוסכמים להתדפק על דלת חבר מאסוני אחר ולהתארח בניכר בנעימים, בטקסים ובהכרת תרבויות, חלקן גזעניות, עד לנקודת המפגש ושבירת הקרח.

לא אחת נקשר שמם של הבונים לשערוריות. דוגמאות בולטות הן הסרט "ממעמקי הגיהנום" על פי קומיקס של אלן מור שבו מואשמים הבונים החופשיים ברציחות של [ג'ק המרטש](#), הספר והסרט "[צפן דה וינצ'י](#)" (אמנם ה"בונים החופשיים" עצמם להבדיל מאירגוני "אילומניטי" ו"אופוס דאי" מוזכרים בספריו הנוכחיים של בראון, יופיעו רק בספר שהוא כותב כעת "מפתח שלמה" א.א.), המחזה "נתן החכם" של המחזאי הגרמני גוטהולד אפרים לסינג, והידוע מכולם [המלחין מוצרט](#) שהיה חבר במסדר מספר שנים קודם לכתיבת "[חליל הקסם](#)", האופרה מ-1789 שנכתבה זמן קצר לפני מותו ושבה מופיעים בצורה מוסווית רעיונות המסדר.

מוצארט הואשם בחשיפת סודותיו של המסדר ועד היום קיימת תיאורית קונספירציה שמותו קשור לחשיפת סודותיהם של הבונים החופשיים.

בית הבונים החופשיים נמצא ברחוב וויצמן 5, בתל אביב בו שוכנת ספרייה מאסונית עם 6000 ספרים ומוזיאון קטן ומרקיב, עומד בסכנת הריסה מאחר וקבוצת מגדל רכשה מעריית תל אביב את הבעלות על הקרקע. מנגד עומדת תביעה של העירייה לתשלום ארנונה בסך 11 מליון שקלים.

נראה שמדובר בימים אחרים מאלה בהם העירייה והמסד תמכו בגלוי בבונים, שרבים מהם מאז ועד היום (אמנם פחות ופחות) משמשים בתפקידים ציבוריים בכירים כשופטים, עורכי דין, רופאים, משוררים וסופרים ומשוררים דוגמת אביגדור המאירי, ואפילו הרב הראשי לצה"ל. גוף שטקסים וקידושים במסגרתו הביאו לארץ שרים ומדינאים בכירים והיווה מקור לגאווה.

נספח מאת אלי אשד : רשימת ספרים על הבונים החופשיים בעברית:

למיטב ידיעתי זוהי הרשימה המלאה ביותר הקיימת בעברית של כל הספרים הקיימים בעברית של ועל הבונים החופשיים. אם לקוראים

ידועים ספרים ופרסומים נוספים הם מוזמנים לעדכן אותי.

ספר כללי על אגודות סתר

ד"ו פייק אגודות סתר תרגמו אפרים תלמי וח' אהרוני , הוצאת ליינמן 1947. כולל פרקים על אגודות חשאיות כמו המאפיה הקו קלאס קלאן, הוודו הניהליסטים , אגודות סתר איריות ואיטלקיות וכו' .

ספרים ראשונים על הבונים בעברית

אברהם נוימרק הבונים החפשים : ירושלים : (דפוס המנזר היוני), תרפ"ה (חוברת של 10 עמודים)
פריץ אוהלמן מדריך קצר של הבניה החופשית תרגם י.קרניאל , תל-אביב: הבונה החפשי, [תאריך הקדמה 1937].
כולל מלון לבונים חופשיים, בעברית אנגלית צרפתית רשימת אנשי שם בבניה החופשית
דויד יודילוביץ סקירה על הבניה החפשית.הלשכה הלאומית הגדולה ,ארץ ישראל, 1943.
ו ל. וילמהורסט, פשר המסוניות -מכתבי ו"ל וילמהורסט ... ; לקוטים מאת ... משה יהודה לוי, ירושלים : החוג להשתלמות מסונית בית אל, 1944 (חוברת של 16 עמודים).

סקירות כלליות על אירגון הבונים החופשיים בארץ ובחו"ל

דוד תדהר הבלש העברי הראשון היה דמות מרכזית בחוגי הבונים החופשיים בישראל במסגרת פעילותו בלשכת "ברקאי" ושימש כהיסטוריון כמעט רשמי שלהם. הוא חיבר לאורך השנים לא פחות משלושה ספרי היסטוריה על לשכת ברקאי של ה"בונים החופשיים".

1. ספר כיס לשכת ברקאי מספר 17 של הבנאים החופשיים קדמונים ומקובלים בארץ ישראל. סודר ונערך בידי דוד תדהר, הוצאת לשכת "ברקאי", 1945. כולל את התקנון הפנימי של הלשכה.

2. לשכת "ברקאי" מספר 17 של הבונים החופשיים קדמונים ומקובלים אלבום היובל 50-שנה, 1906-1956. סודר ונערך בידי דוד תדהר, הוצאת לשכת ברקאי, 1957. (ספר שכולל בין שאר פרטים מעניינים תיאור מפורט ויחיד במינו של טקס יחיד במינו שנערך לכבודו של האח המשורר והמחזאי המפורסם יעקב כהן מחבר "בלוז" " וטרילוגיית "שלמה ואשמדאי").

3. הבונים החופשיים לשכת ברקאי:ספר האחים 60 שנה להיווסדה של הלשכה. סודר ונערך בידי דוד תדהר, הוצאת לשכת הבונים החופשיים ברקאי 1966. (במקביל לספרים אלו תדהר חיבר גם שלושה ספרי היסטוריה על לשכת "יצחק ילין" במסדר "בני ברית" שבו היה חבר במקביל)

יחד עם תדהר בן ציון –אילון סברזניק הוא ההיסטוריון והלקסקונאי הגדול של הבונים החופשיים בעברית ספריו בנושא הם:
 בן ציון חים אילון –ברזניק בין העמודים: ספר-עזר ומוניטור מצויר ללימוד הבניה החפשית בחמישה כרכים:
 א. אוצר התלמיד או החלק ההיסטורי, תשכ"ד
 ב. אוצר החבר או החלק הסימבולי. תשכ"ה 1964
 ג. אוצר רב בונה או החלק המיסטי, תשכ"ו
 ד. אוצר נושאי המשרה או החלק המעשי, תשכ"ז
 ה. אוצר המיסדרים או החלק הכללי תשכ"ח (כולל פרק על מסדר "האחים הנאמנים" שגם אליו השתייך בן ציון אילון שהוא המקור האינפורמטיבי היחיד על מסדר זה עד לשנים האחרונות)

בן ציון חים אילון ברזניק לקסיקון מסוני כללי (תל-אביב : המועצה העליונה של הנוסח הסקוטי בישראל, 1977). אולי הספר היחיד המקיף ביותר בעברית על כל מה שקשור לבונים החופשיים . שמחה ברקאי, יעקב פינקלשטיין, משה תמרי שלושים שנה בצלאל >1944-1974 הבונים החפשיים. לשכת בצלאל מס' 20 (רוב החומר לכבוד מלאת 25 שנה ללשכת בצלאל, עם שער מיוחד בצילום משנת תש"ל).

הבונים החפשיים. לשכת רשב"י מס' 8. חוברת יובל ה-50 : 1933-1983, ירושלים : לשכת רשב"י מס' 8, (1983) אפרים פוקס (עורך ראשי) ספר היובל של הלשכה הגדולה למדינת ישראל של בונים חופשיים קדמונים ומקובלים. תל אביב : הוצאת הלשכה הגדולה למדינת ישראל, 2003 מרדכי צבירן אמת אחרת –הבונים החופשיים: ספר ראשון :ימי בראשית של היסטוריה והגות הוצאת מ.ר.ג.ש, 2004. ספר מקיף על תולדות הבנייה החופשית. רזיאל צוונג התפתחות הבנייה החופשית וראשיתה בארץ ישראל עד שנת 1936. הוצאת מנדל עיצוב והפקות דפוס, 2005. ספר חשוב אולי החשוב ביותר בעברית על הבנייה החופשית ששימש כעזר רב לכותב שורות אלו וליובל כספי .

מחקרים היסטוריים על הבונים החופשיים

יעקב כ"ץ בונים חופשיים ויהודים : קשריהם האמיתיים והמדומים ירושלים : מוסד ביאליק, תשכ"ח, 1968 . הספר תורגם לאנגלית צרפתית ויפנית. ברוך ירון התבוללות יהודים ורדיקליזם הונגרי הוצאת י"ל מגנס 1985 (ספר על המעורבות של היהודים בארגוני הבונים החופשיים בהונגריה) אברהם ברוך אנוסי ספרד ופורטוגל מניחי היסוד לבנייה החפשית המקובלת; עבודת מחקר , ירושלים : הוצאת אברהם ברוך, 1985 תשמ"ה (חוברת של 16 עמוד) אברהם ברוך פרקים בתולדות הבונים החפשיים והגותם : מחקר היסטורי-הגותי על מקורה ושורשיה היהודיים של תורת הבנייה החופשית / עבודת תזה, אונ' בר אילן, 1994.

אבנר הלפרין מהבנייה החופשית למפלגה הרדיקלית בצרפת 1840 - 1901 . דיסרטציה -- האוניברסיטה העברית בירושלים. 1992

דברי הגות של בונים חופשיים

נדבכים : על הבנייה החפשית / העורך - אליעזר ארגוב, ירושלים : לשכת מצפה 1383, תשי"א דב הורביץ דברים אל הלב לשכת חירם, תשי"ז דברים שנכתבו ונאמרו על ידי המכהן של לשכת חירם (של הבנייה החפשית), דב הורביץ יוסף אריאלי בחצרות היכל "דברי הגות ורגש הוצאת לשכת חירם 1958, שמחה ברקאי הבנייה החופשית: מאמרים על הבנייה החופשית יסודות התפתחות והשפעות-לקט מאמרים על הבנייה החופשית. ערך צבי לוין, תל אביב, הוועדה לתרבות ולהוצאות ספרותיות של הלשכה הגדולה למדינת ישראל, 1968 קרל ה. קלוודי שיחות השוער הזקן ערך צבי לוין תל אביב : הלשכה

הגדולה למדינת ישראל של בונים חפשים, קדמונים ומקובלים, תשל"ו
1975

נעים ששון לקט דברים על הבניה החפשית. הוצאת נעים ששון 1989

טקסי בונים חופשים

ישעיהו קרניאל סדר העבודה של הבניה החפשית - דרגה שלישית,
לשכת הר ציון מס' עט"רירושלים תר"ץ
ישעיהו קרניאל סדר העבודה של הבניה החפשית : >מכיל את שלש
הדרגות של ת"ב, ח"ב ור"ב את סדר הקידושים של נשיא הלשכה
ומנוי הפקידים וגם את מנהגי הלשכה' לשכת הר ציון מס'
עט"רירושלים, תר"ץ

הבונים החפשים. הלשכה הגדולה למדינת ישראל. החוקה של
הלשכה הגדולה למדינת ישראל : של בונים חפשים, קדמונים
ומקובלים. תל אביב : דפוס אבוקה, תשכ"ב 1961
הבונים החופשים . הלשכה הגדולה . ספר העבודה של דרגות
השביה. בעריכת ... יהודה טריביש, שלמה זרנקין ואברהם פלמן.
היכל ארון הברית הגדול והעליון של סקוטלנד, ההיכל הגדול המחוזי
למדינת ישראל, 1963.

הבונים החופשים. הלשכה הגדולה סדר העבודה בדרגת תלמיד-
בונה-חפשי תל אביב : הלשכה הגדולה למדינת ישראל של בונים
חפשים קדמונים ומקובלים, תשכ"ז 1966
הבונים החופשים. לשכת ברקאי סדר קידושי חילונים. , לשכת ברקאי
מספר 17 תשכ?

הדרכה בדרגה הסמלית הראשונה - התלמיד / תרגום - הא' י' י'. תל
אביב : המומחה, [195-]. , לשכת "ברקאי" מס' 17, תחת חסותה של
הלשכה הגדולה למדינת ישראל

הבונים החופשים המסורת הסקוטית ספר העבודה של דרגת אמני
הסתר: הדרגה הרביעית של הנוסח הסקוטי הקדמון והמקובל של
בונים חופשים והראשונה בלשכת השלמות תורגם לעברית ע"י יהודה
טריביש, אברהם פלמן [ועוד) המועצה של הדרגות הגבוהות בבניה
החפשית בישראל של הנוסח הסקוטי הקדמון והמקובל. , תשכ?
הבונים החופשים. המסורת הסקוטית ספר העבודה של דרגות
השלמות 8-14 : של הנוסח הסקוטי הקדמון והמקובל תורגם ועובד
לעברית ע"י ... יהודה טריביש ... ואברהם פלמן. , המועצה העליונה
של הדרגה ה-33 והאחרונה של הנוסח הסקוטי הקדמון והמקובל
בבניה החפשית למדינת ישראל. 1973.

יהודה טריביש (מתרגם ומעבד) סדר העבודה של הדרגה
העשרים וחמש : (25) : דרגת נחש הנחושת / עריכה והוצאה לאור על
ידי אברהם פלמן, יוסף שטנר. (המועצה העליונה של הדרגה ה-33
והאחרונה של הנוסח הסקוטי הקדמון והמקובל בבניה החפשית
במדינת ישראל. , 1973)

הלשכה הגדולה טקסים של הלשכה הגדולה וטקסים מיחדים , תל
אביב : הלשכה הגדולה למדינת ישראל של בונים חפשים קדמונים
ומקובלים, תשל"ו 1975.

משה שנון עבודת בניין: על השיחות לבונים חופשיים של לסינג –
מחקר והגות: תרגום מלא של כל הדיאלוגים –מחקר פרשנות והגות
דין בבעיות שהעסיקו את הבנייה החופשית אז והיום מה נשתנה?
הבנייה החופשית והטמפלרים הוצאת המחבר, 2006.

ספרות יפה על הבונים החופשים בעברית

משולם זלמן גולדבלום ידידיה האיסי בן שמעון בן שטח : חזות

קשה... בדברי הימים אשר ליהודים (1873)
מחזה על איש כת האיסיים בימי המלכים החשמונאים האחרונים.
האיסיים מוצגים כמסדר קדום דמויי הבונים החופשיים שאליהם
השתייך המחבר.
יוחנן גוש-חלב . מסעי בניהו . (הוצאת סיני , 1955).
(תורגם מהונגרית עם צבי ברמאיר) אירוסים מיכאל קארא . על מסעות
הלוחם בניהו בן יהוידע בעקבות תולעת השמיר שרק בעזרתה אפשר
לבנות את בית המקדש . ספר לילדים הכולל רעיונות רבים של הבונים
החופשיים .
עידית שכטר-פייל י תחלמי (ידיעות אחרונות , 2006) . רומן מודרני
שאחד מגיבוריו הוא איש הבונים החופשיים .

נספח : בונים חופשיים סופרים וידוענים אחרים

ש..בן ציון, יעקב כהן משורר, אביגדור המאירי , דוד תדהר בלש, נחום
סלושץ חוקר, חיים הררי סופר, קדיש יהודה סילמן, יואל יוסף ריבלין,
אברהם שפירא שומר, אברהם וינשל, יוסף פיינברג
בן ציון אילון, זיו קיתרו .

*אם בהר חצבת אבן להקים בנין חדש
(בהר חצבת אבן להקים בנין חדש)
לא לשווא אחי חצבת לבנין חדש
כי מן האבנים האלה יבנה מקדש*

*ייבנה, ייבנה, ייבנה המקדש
(שירו של אבא מאת נעמי שמר , מבוסס על שיר שאותו שמעה שמר
מאביה , ככל הנראה שיר ישן של הבונים החופשיים)*

קישורים

[אתר הלשכה הגדולה](#)

[בניה חופשית בישראל](#)

[האור הגנוז](#)

[ענת מסינג על הבונים החופשיים](#)

[זיו קטארו על סמלי הבונים החופשיים](#)

[הבונים החופשיים כבר לא כל כך חשאיים](#)

[מסדר האחים הנאמנים](#)

[באדיבות אלי אשד](#)

תגובה למאמר

[לדיון המלא בפורום](#)

1	לא יאומנים המייסונים האלו...
דן בראון (03-10-2007 19:57:11) בתגובה ל emago	
מישהו פעם אמר לי שבארה"ב באחד הלשכות שלהם יש תמונה של ניל ארמסטרונג	

על הירח עם סמל של הבונים החופשיים...עד לשם הם הגיעו אז מה זה כבר ת"א...

הגב להודעה זו

2 **ואתה באמת מאמין?**

אייל (20:18:59 04-10-2007) בתגובה לדן בראון, (1)

שהוא הציב שם את הדגל עם הסמל שלהם?
ולי סיפרו תמיד על הדמיון המזרחי הפורה והעשיר....

הגב להודעה זו

4 **לא בדיוק**

פנורד! (02:53:32 20-06-2008) בתגובה לדן בראון, (1)

זה היה חברו של ארמסטרוונג- באז אולדרין שתקע דגל מיסוני על הירח...

הגב להודעה זו

3 **ישר כוח**

צונג רזיאל (12:12:40 29-02-2008) בתגובה ל emago

הרבה מאמצים הושקעו בכתיבת המאמר ועל כך יעמדו התוצאות הנפלאות שהולידו מאמצים אלה. הבונים החופשיים מנסים בעיקר בשנים האחרונות להוכיח לציבור כי הם לא אגודה חשאית או אגודת סתרים אלא אגודה שיש בה עקרונות גלויים ואחרים שהם עדיין נסתרים שוב המון תודה למחברי המאמר וישר כוח

הגב להודעה זו